

STATSMINISTER GRO HARLEM BRUNDTLAND

Folkemøte

Kristiansand

23. november 1994

Om fem dager vet vi svaret: Skal Norge få være med å bestemme over vår egen og Europas framtid - eller skal vi snu ryggen til de andre, også til Danmark, Sverige og Finland.

Nå - fem dager før er fortsatt dette hovedsaken: Hva er best for landet vårt. Skal vi melde oss ut eller være et samarbeidsland i Europa? Det har Norge vært siden krigen fordi vi hadde bitter erfaring med det å være et alene-land.

Nå går EFTA inn i EU. Vi har aldri valgt å stå alene. I 1972 sto vi sammen med de andre EFTA-landene, også etter vårt nei. Nå er situasjonen en helt annen. Nå står alle våre nærmeste i EU. Da blir det et dramatisk brudd med norske tradisjoner i hele etterkrigstiden om vi sier nei.

Dette er hovedspørsmålene:

- Hvordan får vi mest å si over vår egen og våre barns framtid?
- Hvordan trygger vi jobber og velferd?
- Hvordan bidrar vi til fred og sikkerhet?

Nå må alle være med og ta ansvar. Og jeg har tro på at Norge vil. Vi skal lykkes. Den 28. november tror jeg et flertall norske kvinner og menn vil si ja til den stø kurs vi har ført de siste årene - til den politiske linjen som har trygget velferden og gitt flere arbeidsplasser. De vil si ja til trygghet og nei til usikkerhet.

De vil si ja til at det Norge mener skal bety noe i Europa. De vil si nei til at Norge skal snu ryggen til våre nordiske naboer og nærmeste venner i Europa. De vil si nei til å erstatte våre nære venner med landene i Øst-Europa. For det er her - i Norden - at Norge hører hjemme.

For folkestyret er det viktig at alle møter opp. Alle er blitt hørt, nå skal folket avgjøre. Min stemme teller ikke mer enn din. Folket velger og tar sammen ansvaret for svaret.

Likevel sitter det politikere på Stortinget som sier de vil stemme ned folkets råd hvis det blir ja. Det er politikere som bruker folkestyret som et argument mot EU. Men den holdningen vil slå tilbake. Det er ikke i tråd med demokratiske idealer når folkevalgte ber om folkets råd, men ikke tenker å følge det. For meg er dette grunnleggende i demokratiet: Folket står over politikerne. Hvis man prøver seg på det motsatte, er det demokratiet selv som kommer i fare.

Derfor vil jeg rette en appell til alle dem som enda er i tvil: La ikke Norge blir stående alene. Vi styrker vår selvråderett og demokratiske innflytelse ved å være med der demokratiske land møtes. Norge fortjener å bli hørt. Norge fortjener å gjøre seg så sterkt gjeldende som mulig i Europa. Det er i Europa at vår hverdag og vår fremtid formes. Da må ikke bare våre naboer

Danmark, Finland og Sverige være med. Da må vi selv sørge for at Norges stemme er på plass i Europa.

**

Det mest grunnleggende spørsmålet er dette: Skal vi være med å bestemme, eller skal vi overlate det til andre?

Vi bestemmer mye i vårt eget land og det vil vi fortsette med - alt som handler om velferd, helse, trygder, utdanning, samferdsel og sysselsettingspolitikk, ja det aller meste av den økonomiske politikken.

Men - skal vi sette strek der og si at det får være nok? Egentlig er jo det nei-sidens budskap - være seg selv nok. Jeg vil si det så sterkt; nei-sidens bruk av selvråderetten er det mest misvisende argumentet i EU-debatten. Det er tuftet på et skremmebilde av de demokratiske landene i EU. Det skaper en illusjon om at vi kan greie alt selv. At vi ikke er avhengig av internasjonalt samarbeid.

Vi må si ja om vi vil øke vår selvråderett i eget land og gi oss selv medråderett i Europa. Alle land påvirkes av verden omkring. Landene i Europa har frivillig bygget EU-samarbeidet fordi vi trenger et rettssamfunn, ikke bare i hvert enkelt land, men på tvers av de grenser der mennesker ferdes, varene fraktes og pengene flyttes.

Se rundt oss; i dag flyter kapitalen fritt, miljøutslipp kjenner ingen landegrenser og nasjonal uro truer freden i mange områder av Europa. I land etter land - små og store - har folk spurt seg selv: Når det er slik, hvorfor skal da vår politiske styring stoppe ved grensestasjonene? Hvorfor skal vi ikke ha regler som kan hindre at det er den sterkestes rett som gjelder? Hvorfor skal vi akseptere å leve med politisk avmakt?

De behovene som andre land har følt gjelder like mye for Norge. Skal vi så si nei til den tryggheten som et solidarisk samarbeid med våre naboland gir oss?

I EU-samarbeidet kan landene ta beslutninger der de hver for seg kommer til kort. Ikke istedenfor demokratiet i landene, men i tillegg. Ikke til fortrenghet for det vi gjør hjemme, men til hjelp for at vi kan nå de målene vi setter oss.

Nei-sidens gjenganger er at vi må sikre oss styring og kontroll. Ja, sier jeg, det er jeg helt enig i. Det er jo for å ta best mulig vare på Norge at vi må stemme ja. Det er en illusjon å tro at vi er best tjent med å snu oss vekk fra den løsningen alle andre land har valgt.

For sier vi nei, får vi ikke noe å si. Og det er en fremmed tanke for meg som sosilademokrat. Sier vi nei, overlater vi mer av styringen til markedskreftene. . Sier vi nei, velger vi å leve mer på markedets premisser. Det er like fremmed for oss som har tro på at politikk nytter.

Debatten har vist hvorfor nei-siden slipper unna dette grunnleggende forholdet. Det er fordi den argumenterer som om vi ikke var en del av det

europæiske markedet. Det lokkes med et fristed utenfor EU, uten konkurranse og med en uutømmelig kilde av offentlig rikdom vi kan øse av til egen velferd.

En slik retorikk koster ingenting for nei-siden - for den tar ikke på seg ansvaret. Men den kan bli kostbar for deg og dine barn. Den nei-alliansen som nå snakker så varmt om alene-landet: - Folkvord, Jacobsen, Lahnstein og Solheim, den tar ikke ansvaret. Når vi spør om hvordan Norge skal leve med et nei får vi til svar; det ordner stortingsflertallet og Regjeringen. Ja, vi føler det ansvaret. Det er derfor jeg og Regjeringen så sterkt anbefaler et ja fordi vi vet hvor mye vanskeligere det blir med et nei.

For ha dette klart for dere: Når de pakker sammen plakatene i nei-bevegelsen 29. november er det ikke for å ta ansvar for landets framtid. Det fristedet de har lokket med eksisterer ikke. Når alt kommer til alt er det vår velferd som er nei-sidens innsats i det spill som nå pågår for at Norge skal få minst mulig å si over vår egen framtid.

Vi er medlem av markedet - gjennom GATT-avtalen og EØS-avtalen. Vi, med Europas mest åpne økonomi, kan ikke velge oss bort fra en virkelighet der vi gjennom arbeid må tjene det vi skal bruke - blant annet for å betale for lærere og sykepleiere. Realiteten er at hvis det blir nei vil arbeiderne på Hunsfoss fabrikker måtte stå enda hardere på, nå som våre viktigste konkurrenter Sverige og Finland er på innsiden. Men - det finnes nok de i svensk og finsk industri som vil glede seg over gyldne muligheter og som vil få fordeler på vår bekostning hvis vi vender dem ryggen.

Husk da; det blir ikke et varmere samfunn av det - at vi i Norge må kjempe enda hardere for det vi ønsker. Det blir ikke mer å fordele. Og det blir ikke romsligere kår for solidaritet og fellesskap. Vår stemme trengs når EU-landene arbeider videre med å styrke den sosiale dimensjon. Vi trengs på innsiden når våre meningsfeller - og de er mange - kjemper for å styrke arbeidstakeres rettigheter i Europa. Vi trengs når Europa skal forsvare velferdsstatens idé i kamp mot den mangel på likhetsideologi som råder i Asia og USA.

Vi kan ikke velge bort Europa. Vi kan ikke velge bort markedet. Vi kan bare velge bort norsk medbestemmelse og stemmerett. Og la det være like klart som Sørlandssolen - det er det vi gjør hvis vi sier nei. Da velger vi oss ut av de møter og forsamlinger der de andre lytter og tar beslutninger.

La meg ta et helt konkret eksempel på miljøområdet. Her er det bred enighet om at vi trenger felles løft mellom landene. Ta dagsorden for det neste møte av EUs miljøvernministre den 15. desember. Hva skal de drøfte?

Jo,

- fremtidig miljøsamarbeid med Øst-Europa
- felles strategi for å redusere CO2-utslipp
- miljø og transport
- miljømerkingsprogram for Europa

Sier vi nei, skal Norges plass stå tom. Ingen vil høre hva Norge mener. Thorbjørn Berntsen har sagt det på sin måte: - Det er helt sprøtt! Jeg er enig med ham. Jeg kan ikke med min beste vilje forstå hva som er så fordelaktig i å la vær å delta, vi som mottar så mye sur nedbør utenfra og har så høye ambisjoner i miljøpolitikken. Se heller på den muligheten vi nå kan få, sammen med andre foregangsland på miljøområdet, til virkelig å ta et løft som teller.

Ta et annet eksempel; dagen etter den norske folkeavstemningen skal EUs energiministre ha diskusjoner som kan få betydning for EU-landenes framtidige valg av energikilder; kull, kjernekraft eller ren, norsk naturgass.

Blir det ikke et av tidenes paradokser om vi skulle velge - frivillig - å holde den norske energiministeren hjemme under det møtet? At vi takker nei til medbestemmelse på det markedet som mottar all vår gass? At vi velger å si at for oss gjelder bare markedskreftene og de reglene som andre vedtar?

Nei, vi sikrer ikke Norges framtid på den måten. All min erfaring fra internasjonalt samarbeid tilsier at Norge og Norden har noe å hente når vi er med. La oss ta demokratiet i bruk og være med på å forme de regler som uansett vil gjelde også for oss.

Men blir vi ikke veldig små? - spør mange. Nei, det som skjer i EU er at de de små blir større og de store blir mindre. Hvis det er noen som har måttet innskrenke sin selvråderett, så er det de store landene som tidligere i historien tok seg til rette overfor de små. Det er dette som er det store framskrittet i dagens Europa; at landene tar til fornuften og løser spørsmål i fred og etter demokratiske prinsipper. Tenk hva det betyr at Tyskland har valgt å innordne seg etter demokratiske prinsipper i forholdet mellom landene. Og så sier noen at EU ikke er viktig for fred og sikkerhet!

Tenk dere et 16-lands EU fra nyttår med Norge og de tre andre nordiske landene inne. Rundt et firkantet bord opptar representanter fra nordiske land en hel bordside. Hvert fjerde halvår vil et nordisk land lede og sette dagsorden for EU-samarbeidet. Og stemmefordelingen er gjort slik at små land prioriteres. Et samlet Norden vil med sine 25 millioner innbyggere ha flere stemmer enn et samlet Tyskland med sine 80 millioner.

Den muligheten må vi ikke gi fra oss, for den muligheten får vi ikke igjen. Det finnes ingen angrefrist for tapte muligheter. Eller er det en bedre idé at vi skal sitte og ringe til Stockholm og Helsingfors og be dem om å ivareta Norges interesser? Jeg frykter da at det vil være mye opptatt på linjen. For er du ikke med, så er du ikke med. Og da kan vi ikke bli forbauset om de andre bruker mer tid på hverandre enn på oss.

Hva er så alternativet? Hvordan vil nei-siden organisere et samarbeid for fred, arbeid og miljø i Europa? Nei-siden sier den er for europeisk samarbeid, bare ikke i EU. Men fem dager før et historisk valg vet vi ikke hva et slikt samarbeid skulle være. Ingen andre land i Europa har det alternativet på sin dagsorden.

Noen sier at det er 50 land i Europa og bare 15 land i EU, så hvorfor skal Norge gå med i et mindretall? Det argumentet blir ikke akkurat overbevisende hvis vi går det etter i sømmene. De 15 landene vi snakker om er våre nærmeste naboer, handelspartnere og NATO-allierte. Går vi litt østover møter vi de nye demokratiene som bruker all sin tid på å forberede seg på medlemskap. Går vi enda lengre østover finner vi Bulgaria og Romania. Lengst øst finner vi Russland.

Kjell Magne Bondevik har vært utenriksminister i Norge. I Aftenposten igår gikk han mot medlemskap i EU fordi Russland ikke er med der ennå. En tidligere norsk utenriksminister mener at Norge skal følge Russland heller enn Vest-Europa. Kjell Magne Bondevik - holder en slik analyse?

Hvilke land står vi så igjen med? Det må være lov til å nevne noen av dem for å se om dette er det naturlige alternativet for Norge: Hviterussland, Uzbekistan, Tadsjikistan, Armenia, San Marino. Man må spørre, i fullt alvor; klinger det rimelig? Er det her Norge hører hjemme?

Hva så med EØS-avtalen? Den kan nok fortsatt sikre at vi er en del av markedet og konkurransen der. Men hele samarbeidsopplegget vil måtte reforhandles når de tre største EFTA-landene har tatt steget over i EU. Og utfallet av en slik reforhandling kjenner vi ikke, særlig ikke når Senterpartiet har gjort det klart at det vil gjøre hva det kan for å stemme ned en slik avtale når den kommer til Stortinget.

Men jeg skal si dette om Senterpartiet. De er konsekvente. De har stadig vært mot internasjonalt samarbeid, det begynte med motstanden mot Nordisk Råd, deretter EØS og så EU. Da blir det litt drøyt når de samtidig prinsipielt lovpriser internasjonalt samarbeid uten å peke på hvor, med hvem og hvordan.

Bondevik peker for sin del på at enkelte i EU ser for seg EØS-rammen som en ventestasjon for de øst-europeiske søkerlandene. Ja, kanskje kan det gå slik. Men da må jeg virkelig spørre: Hva blir Norges rolle da? Skal vi - sammen med Island - utmeisle felles holdninger sammen med Polen, Ungarn, Tsjekkia, Slovakia, Romania og Bulgaria? Er det her vi hører hjemme i europeisk samarbeid? Er det innenfor denne rammen at norske bedrifter kan føle seg trygge?

Nei, la oss nå gripe den historiske sjansen vi har sammen med de som står oss nærmest. Det er nå vi har muligheten. Ikke la oss gjøre som bøygen - gå utenom.

Det er nå Norden kan sette sitt preg på europeisk samarbeid.

Det er nå vi har forhandlet sammen med Sverige og Finland. Den sjansen får vi aldri igjen.

Det er nå vi har fått EU til å gi oss nordiske særordninger for fiskeriene og spredt befolkede distrikter. Det er nå vi har fått særordninger for landbruket vårt, og endelig sikret tollfri adgang til EU-markedet.

Det er nå Europa skal forme sin nye framtid. Hver dag, hver uke, hvert år vil landene ta små og store avgjørelser sammen, avgjørelser som har direkte betydning for norsk hverdag, norske arbeidsplasser, norsk miljø og framtiden for våre barn og barnebarn. Da bør vi være med.

**

Velferd og arbeid er en del av hovedsspørsmålet. Vi anbefaler ja også på grunn av sykehistilbud og pensjoner. Vi mener ja er tryggest for jobb og økonomi og en trygg hverdag. Og la dette være klart: En regjering utgått av Arbeiderparti ville aldri anbefalt et ja hvis det hadde truet velferden vår. Når jeg hører dette - at EU truer velferden - opprører det meg. Spør dere selv: Hvem har bygget velferds-Norge? Er det Senterpartiet? Rød Valgallianse, eller kanskje Erik Solheim? Eller er det vi - i samarbeid med de tusener av kvinner og menn gjennom tiår etter tiår - som har vist vei?

Vi har bygget velferdssamfunnet på våre visjoner om likhet, trygghet og en rettferdig fordeling. Vi har gjort det i full viten om at velferden må sikres også gjennom møysomelig arbeid. Er det oljeinntektene som har gjort at mange så lett glemmer at økonomien er selve grunnlaget for velferden?

Vi har ikke råd til å glemme at trygghet for bedrifter og arbeidsplasser må til for å trygge velferden. Jeg tror vi skal lytte til de ansatte i bedrift etter bedrift som har sett på sin egen situasjon og kommet til at det er tryggere å være med.

Tanken på at den norske velferdstaten skulle bli tryggere ved et nei er et av de farligste argumentene fra nei-alliansen. Det kan koste dyrt om man fester lit til dette. Om få år vil oljeinntektene gå nedover og vi kan ikke finne den samme oljen to ganger. Vi må ha nye ben å stå på, og det er i årene som nå kommer vi må sikre morgendagens inntekter.

Svenskene sa ja fordi de ville styrke svensk økonomi og sikre muligheten til å finansiere velferdssamfunnet. La det ikke bli slik at vi må gjennom en så alvorlig økonomisk krise før vi ser fordelene av å delta i et samarbeid med andre land.

Vi hadde selv en vanskelig økonomisk situasjon etter Høyres, Senterpartiets og Kristelig Folkepartis politikk midt på 80-tallet. Møysommelig har vi greid å bygge oss opp igjen. Ledigheten går ned og vi skaper flere jobber. Den kursen har vi tenkt å følge videre. Skal vi føre en annerledes økonomisk politikk - med større budsjettunderskudd og høyere rente? En annerledes politikk for sysselsetting med stigende ledighet som resultat i stedet for den nedgangen vi nå ser? Nei, dette har vi faktisk ikke planer om. Men hva er nei-sidens plan for Norge? Det er ihvertfall ikke å ta ansvar for din hverdag etter 28. november.

Vi kan ikke vedta at bedriftene skal gå godt. Men vi kan gjøre vårt til at våre bedrifter skal kunne føle seg trygge og si at ja, vi har de samme mulighetene som andre så la oss satse her i Norge.

Svaret på utfordringen er å gi norsk næringsliv de beste muligheter. Ikke de nest beste. Det valgte ikke Sverige. Heller ikke Finland. Kommer våre bedrifter innenfor på like vilkår vil de slippe alle omkostningene ved å passere det som blir EUs yttergrense. Da kan de spare opp til 2% av kostnadene sine. Mange synes kanskje det høres lite ut. Men det er faktisk mye, når mange har en fortjeneste på 4 - 6%. Da har man ikke 2% å gi bort.

Allerede nå har regnemaskinene begynt å tikke og flere spør seg: Skal vi ikke legge driften på innsiden - nå som innsiden har rykket oss så veldig mye nærmere - nå som det holder å krysse svenskegrensen?

Det er her vi har "svenskesuget". Det oppstår først etter et nei. Langs svenskegrensen er det i disse dager mange som gleder seg og regner med en økning i svenskehandelen. Og Värmland har annonsene klare for å lokke norske bedrifter over grensen og venter at det kan gi 2000 nye arbeidsplasser.

Vest-Agder er et eksportfylke. Til nå har Skagerak ligget mellom oss og EU. Men det har ikke hindret en stri handlestrøm over havet - 1000 tonn kjøtt handler nordmenn i Danmark. Men det er skjedd mer. Tollmurene inn til EU for bearbeidet fisk har flyttet norske arbeidsplasser ut av Norge. Tidligere i høst besøkte jeg Måløybedriften Sjølaks A/S. De selger fersk laks for 200 millioner kroner til Danmark i året. Danskene røyker fisken og selger den videre i EU for 1,2 milliarder. Det forklarer hvorfor vi møter denne etiketten på røykalaksen i Hirtsals: "Norwegian smoked salmon. Made in Denmark".

Dette må vi snu. I år får vi mer enn 30 000 nye arbeidsplasser, men vi trenger mange år med en slik utvikling før vi har fått sysselsettingen godt nok opp. La da ikke det få skje at det blir nei på mandag. Vi trenger ikke det tilbakeslaget, verken for sysselsettingen eller velferden.

**

Det siste hovedspørsmålet jeg vil nevne er dette: hvordan sikrer vi best en framtid i fred og sikkerhet?

Fred og frihet er det mest grunnleggende behov vi har. Svært mange er enige om at EU er bra for fred og sikkerhet i Europa. Det burde egentlig være argument godt nok for å si ja.

Den 9. november var det fem år siden Berlin-muren falt og muligheten for et all-europeisk samarbeid åpnet seg. Demokratiet vinner fram også i Russland. Men det er langt fra grunnfestet - skjørt er det - i Europas største militærmakt. All vår erfaring tilsier at vi i en slik stund må velge å stå sammen med Europas demokratier - og ikke vende dem ryggen.

Dette er vårt råd, rotfestet i Norges sikkerhetspolitiske forankring siden krigen. NATO er fortsatt veldig viktig. Men for vår sikkerhet er det tryggest at Norge også er med når europeiske land tar ansvar sammen. Det handler om solidaritet og for meg handler det også om moral - om hvordan landet

kan sikres størst utenrikspolitisk armslag og trygghet, om hvordan vi tar ansvar for den internasjonale utvikling og sikrer størst mulig gjennomslag for norske interesser. Trygghet med de som står oss nær gir oss handlefrihet til å si hva vi mener og til å være oss selv.

Se på forholdene i Nord og det vi oppdaget da jernteppet gikk opp. Rett over grensen fant vi en formidabel søppelplass for atomavfall, et falleferdig atomkraftverk som aldri ville vært tillatt i vestlige land og en demoralisert russisk militærstyrke som ingen vet hvor går hen.

Vi kan ikke lukke øynene for det vi ser. Så må vi åpne andres øyne. Vi må få med de andre europeiske landene, ellers kommer vi ikke videre. Det er riv ruskende galt at Russland og EU utarbeider en omfattende samarbeidsavtale uten at Norge er med - vi som har felles grense i Nord og som berøres så sterkt.

Igjen handler dette om å delta. Vi får ikke mer oppmerksomhet enn den vi skaffer oss selv. Dansker og svensker kan ikke overta den jobben. Vi må tilbake til en helt annen unionstid for å finne igjen en situasjon der vi stelte med innenrikspolitikken og Stockholm og København tok vare på utenrikspolitikken.

Vi er tilbake ved utgangspunktet; å velge å være med er å si fra om at vi vil ha medbestemmelse og merinnflytelse over vår egen framtid. Det er et klart uttrykk for vår selvvråderett - å vise flagget der Europas land møtes. Det er å si fra om at Norge hører med i det samarbeidet der framtiden formes.

Og la oss ikke glemme dette: EU er et samarbeid mellom selvstendige nasjoner. 15 land har frivillig valgt å være med - ingenhar ønsket å forlate organisasjonen. Noen som vil nei mener vi har en angrefrist - at vi skal vente og se - selvom de har kjempet på prinsipielt grunnlag i årevis mot at Norge skal være med. Jeg vil snu dette rundt: La oss gå inn nå - for liknende muligheter får vi aldri igjen. Det finnes ingen angrefrist for tapte muligheter. Og skulle vi angre - da går vi ut igjen. Det har vi full rett til - det er ingen andre enn vi som bestemmer hva Norge gjør.

**

Fem dager før folkeavstemningen er det fortsatt mange som er i tvil. Denne saken avgjøres ikke før valglokalene stenger. Min appell til tvilerne er: Ikke la Norge stå alene. Det må ikke få skje. Norge må velge å være et samarbeidsland - ikke et aleneland.

I 1972 var også jeg i tvil fordi et norsk ja kunne spilte Norden. Men nå er det annerledes. Nå er det et norsk nei som vil lage skillelinjer. Dengang sto vi sammen med flere land i EFTA og utenfor EU. Nå kan vi bli stående alene. Det er nytt. Det har vi ingen erfaring for.

I høst har jeg fulgt med i hvordan de fire tvilerne i Fædrelandsvennens EU-panel har tenkt og spurt. Jeg tror vi vil se det samme i den store